

PREGLED HRVATSKIH IZDANJA UDK S POSEBNIM OSVRTOM NA PRIJEVOD SREDNJEG IZDANJA

OVERVIEW OF CROATIAN EDITIONS OF UDC WITH A SPECIAL
EMPHASIS ON THE TRANSLATION OF THE MEDIUM EDITION

Lidija Jurić Vukadin

Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

ljuric@nsk.hr

UDK / UDC 025.45UDK(083.44)=03.163.42

Pregledni rad / Review

Primljeno / Received: 11. 7. 2006.

Sažetak

Protetkih pedesetak godina u hrvatskim su knjižnicama bile u upotrebi razne vrste UDK shema. Pored izvornika – skraćenih, srednjih ili potpunih izdanja na njemačkom, francuskom ili engleskom jeziku, koristile su se i prevedene, najčešće prerađene tablice te razni izbori prilagođeni fondovima i potrebama pojedinih knjižnica. Od početaka primjene UDK pa do danas na hrvatskom je jeziku tiskano šest izdanja tablica. Jedno je od njih izašlo kao prilog časopisu, a samo su dva prijevodi nastali na temelju službenih izdanja nadležnih tijela (BSI-a ili Konzorcija UDK).

U članku je prikazana kratka povijest izdavanja tablica UDK kao uvod u predstavljanje sadržaja, strukture i veličine te namjene pojedinih shema objavljenih na hrvatskom jeziku, čime se posredno prati i razvoj klasifikacije uopće. Zaključuje se da su stvoreni uvjeti za normizaciju upotrebe UDK u našim knjižnicama, u prvom redu utvrđivanjem određenoga standarda za pojedine vrste knjižnica. Taj bi zadatak ponajprije trebalo preuzeti Hrvatsko knjižničarsko društvo kao naše glavno strukovno udruženje, odnosno njegova Komisija za klasifikaciju i predmetno označivanje.

Ključne riječi: klasifikacija; Univerzalna decimalna klasifikacija; UDK izdanja; hrvatska izdanja; klasifikacijska shema; normizacija

Summary

The paper gives an overview of the history of UDC editions that have been used in Croatia for the last 50 years, with special emphasis on Croatian translations of the schedules. The use of full, medium and abridged schedules in German, French and English and various selections and excerpts from the UDC used in certain types of libraries is described in the article. The author identifies six Croatian translations and gives account of their

content, structure, size and purpose and explains their relation to the development of the classification itself. Special attention is paid to the recent Croatian medium edition from 2005. The author concludes that it may be now an appropriate moment to promote the standardisation of the use of UDC in Croatian libraries and suggests that Croatian Library Association with its Committee for Classification and indexing may play an important role in relation to this.

Keywords: classification; Universal Decimal Classification: UDC editions; Croatian editions; classification schemes; standardization

Uvod

Univerzalna decimalna klasifikacija (UDK) najrašireniji je klasifikacijski sustav za organiziranje i pronalaženje dokumenata koji se koristi u Hrvatskoj. Osim u knjižnicama, gdje služi za raspored, fizički smještaj knjiga (ili dokumenata na drugim medijima) na policama, kao temelj stručnom katalogu i jedno od glavnih pomagala informacijske i nabavne službe ili kao statistički pokazatelj posudbe, UDK se koristi i kao shema u raznim vrstama bibliografija, u arhivima za klasifikaciju dokumenata, a u muzejima za klasifikaciju artefakata pojedinih zbirki i sl. Isto tako, UDK se koristi i u dokumentacijskim centrima, a u ovo informacijsko doba i za organiziranje informacija ili računalnih datoteka na internetu.¹ Tako široka primjena ove klasifikacije proizlazi iz prirode njene strukture (budući da uključuje sva područja znanja, može se primijeniti u brojne svrhe i za obradu građe na raznim medijima, a kao indeksni jezik omogućuje jednostavnu i brzu razmjenu informacija). Stoga ne čudi da je UDK najraširenija klasifikacijska shema u hrvatskim knjižnicama – od školskih, preko narodnih, specijalnih i sveučilišnih do nacionalne, i to više od pola stoljeća.

Osnivač je decimalne klasifikacije američki bibliotekar Melvil Dewey, na čijim je osnovama i izrađena UDK. DDK ili Deweyeva decimalna klasifikacija (Dewey's Decimal Classification: DDC) nastala je na temelju podjele znanosti W. T. Harissa. Hariss je pak tu klasifikaciju izradio za potrebe knjižnice javne škole u St. Louisu, a na temelju Baconove klasifikacije znanosti. Prvo izdanje DDK-a pod naslovom *A classification and subject index for cataloguing and arranging the books and pamphlets of a library* tiskano je anonimno 1876., a sastojalo se od "12 stranica uvoda, 12 stranica tabela i 18 stranica kazala."² Danas se DDK koristi u više od 135 zemalja, u više od 200.000 knjižnica, a prevedena je na više od trideset jezika.³ Najnovije, 22. izdanje izašlo je 2003.

¹ UDK je prva klasifikacija koja je bila primijenjena u automatskoj klasifikaciji izvora informacija na internetu 1993. godine u okviru projekta Nordic WAIS/World Wide Web. Vidjeti u: Slavić, Aida. Predmetni pristup informacijama na internetu i knjižnična klasifikacija. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 44, 1/4(2001), 82-95.

² Univerzalna decimalna klasifikacija : (Skrraćeni izvod). // Sveučilišni vjesnik : Pars B I. Univerzitetske službe, 20. 12. 1957. Str. 7.

³ Summaries DDC : Dewey decimal classification. Dublin, Ohio : Forest Press, 2001.

Paul Otlet i Henri Marie La Fontaine, suosnivači FID-a (Federation Internationale de Documentation) i utemeljitelji UDK, proširili su osnovne tablice petog izdanja DDK-a i izdali 1904.-1907. novu klasifikacijsku shemu s kazalom pod naslovom *Manuel du Repertoire Bibliographique Universel*, kao prve potpune UDK tablice. Potom, u izdanju Međunarodnoga bibliografskog instituta (Institut International de Bibliographie: IIB) u Bruxellesu su 1927.-1933. objavljene tablice pod naslovom *Classification decimale universelle*. Posljednje potpuno izdanje objavio je Deutsche Normenausschuss (DNA) iz Berlina 1934.-1953. pod naslovom *Dezimal-Klassifikation (Gesamtausgabe)*.

Uz potpuna izdanja (do 200.000 oznaka), objavljuju se još i srednja izdanja (oko 40.000-62.000 oznaka), skraćena izdanja (oko 10.000-15.000 oznaka) te vrlo skraćena tzv. džepna izdanja. Prvo skraćeno izdanje tablica objavljeno je na engleskom jeziku pod naslovom *Classification for works on pure and applied science in the Science Museum Library* tridesetih godina prošloga stoljeća.⁴ Od 1948. ono je temelj svim drugim službenim izdanjima na engleskom jeziku koja izdaje British Standards Institution (BSI). Džepno izdanje iz 1999. preraslo je 2003. u skraćeno izdanje pa danas ima oko 4.100 oznaka.⁵ Prvo srednje izdanje izašlo je na engleskom jeziku 1985.-1988., također u izdanju BSI-a, a drugo 1993. Uza nj je 1997. izašao i dodatak, a 2005. i treće izdanje koje se sada naziva potpunim (standardnim). Sva srednja izdanja izašla su u dva sveska (sistematske tablice i kazalo).

Čest je slučaj da bibliotekari sami, za potrebe pojedinih vrsta knjižnica, naprave izbor iz službenih tablica. Neki se od takvih izbora publiciraju, dok drugi služe isključivo za internu upotrebu u pojedinoj knjižnici. Takve tablice često sadrže i načelna rješenja, odnosno oznake ili skupine oznaka za koje nema rješenja u tablicama ili ono, iz nekog razloga, nije primjenjivo. Pri izradi načelnih rješenja ne smije se zaboraviti na njihovu usklađenost s čitavom klasifikacijskom shemom, ali i postojećim stručnim katalogom / bazom podataka.

Osim prema veličini, tablice se prema jeziku izdanja dijele na izvorne i prevedene. Radni jezici izvornika bili su francuski, njemački i engleski, a danas samo engleski. Dosad su razne vrste tablica prevedene na 39 jezika,⁶ od kojih su neke (npr., češko izdanje) dvojezične (na engleskom i češkom jeziku).

Tablice se mogu razlikovati i prema posjedovanju autorskih prava. Nakon IIB-a pravo na izdavanje UDK od 1937. dobiva FID. Od 1988. tablice izlaze u izdanju IFID-a (International Federation for Information and Documentation). Od 1992. vlasnik je licence Konzorcij UDK-a (UDC Consortium: UDCC) koji nadzire sva izdanja i sve prijevode, dok je službeni izdavač tablica na engleskom jeziku BSI. Članice Konzorcija (trenutno Velika Britanija, Španjolska, Belgija i Rusija)

⁴ Foskett, A. C. *The Universal decimal classification : the history, present status and future prospects of a large general classification scheme*. London : Clive Bingley, 1973.

⁵ UDC Consortium [citirano: 2006-07-06]. Dostupno na: <http://www.udcc.org/abridged.htm>

⁶ Slavic, Aida. *UDC translations : a 2004 survey report and bibliography. // Extensions & corrections to the UDC 26(2004)*, 58-60. Dostupno na: <http://www.dlist.sir.arizona.edu/649>

automatski imaju autorska prava nad svim izdanjima na svojim jezicima. Ostale zemlje moraju imati licencu za distribuciju, izdavanje i/ili prevođenje, odnosno dopuštenje za izbor oznaka iz sheme. Licencom se definira vrsta proizvoda za koju se ona traži – Master Reference File (MRF),⁷ za priručnik, za izmjene i dopune, čemu/kome je proizvod namijenjen (distribuciji i/ili izdavanju, prevođenju, stvaranju novog UDK proizvoda – npr., izbor iz tablica, za službene ili privatne potrebe i sl.). Licencom se utvrđuje veličina naklade i broj korisnika za internet-sku ili intranetsku inačicu, zatim oblik proizvoda (knjiga, CD-ROM, mreža i sl.), kao i vrijeme trajanja licence.⁸

U povijesti korištenja UDK u hrvatskim knjižnicama, osim tablica u izvornom obliku – skraćenih, srednjih ili potpunih izdanja na njemačkom, engleskom ili francuskom jeziku, koristile su se i one prevedene na slovenski i srpski jezik. Mnogi su bibliotekari izrađivali i skraćene inačice tablica prilagođene fondovima njihovih knjižnica na hrvatskom jeziku.

Tablice su se, osim po svojoj veličini (1.000-200.000 oznaka), namjeni (za školske, narodne, specijalne, sveučilišne i za nacionalnu) i jeziku izvornika ili prijevoda, razlikovale i po godinama izdavanja (od onih iz 1950-ih do najnovijih izmjena tek uvrštenih u MRF). Tako se događalo da je isti sadržaj u različitim knjižnicama klasificiran točno, a opet s velikim razlikama u oznakama, što sasvim sigurno nije olakšavalo razmjenu podataka, dok je korisnike u velikoj mjeri zbunjivalo.⁹

Leitner¹⁰ ili Prvi tiskani popis/izbor UDK na hrvatskom jeziku

Prvi tiskani izbor UDK na hrvatskom jeziku – *Univerzalna decimalna klasifikacija: (Skraćeni izvod)*, objavljen je u *Univerzitetским službama* 20. 12. 1957. koje su, kao prilog *Sveučilišnom vjesniku*, izlazile povremeno 1957.-1960., donoseći “podatke, upute i prijedloge o bibliotekama, dokumentacionoj službi i publikacijama od posebnog značenja za univerzitetski život u NR Hrvatskoj i FNR Jugoslaviji.”¹¹

Izvod, na svega 39 stranica s uvodom, nastao je iz potrebe klasificiranja i lakšeg pronalaženja omeđenih publikacija objavljenih kao prinove u prilogu B *Sveučilišnog vjesnika*. Sastoji se od uvodnog teksta Alfreda Leitnera i pregleda UDK sheme: glavnih tablica s jednostrukom podjelom (osnovne skupine s jednom decimalom), dvostrukom podjelom (sto podskupina s dvije decimale) i trostrukom podjelom (oko tisuću oznaka s tri decimale).

⁷ O MRF-u opširnije u poglavlju *Prvo hrvatsko srednje izdanje ili Sad smo tek na početku*.

⁸ UDC Consortium [citirano: 2006-07-14]. Dostupno na: <http://www.udcc.org/mrf.htm#distribution>

⁹ Razumljivo je da su se godinama i u pojedinoj knjižnici mijenjali priručnici za UDK, te da su se promjene u klasifikaciji mogle vidjeti u stručnim katalozima ili bazama podataka, no ovdje se misli isključivo na *istodobno* korištenje različitih (godišta) priručnika u istim vrstama knjižnica.

¹⁰ Univerzalna decimalna klasifikacija : (Skraćeni izvod). // Sveučilišni vjesnik : Pars B I. Univerzitetske službe, 20. 12. 1957.

¹¹ Isto, nasl. str.

U uvodnom dijelu daje se povijesni pregled nastanka UDK. Sažeto se prikazuje struktura DDK i navode drugi klasifikacijski sustavi – klasifikacija Kongresne knjižnice (Library of Congress Classification: LCC), Blissova bibliografska klasifikacija (Bibliographic Classification: BC), klasifikacija s dvotočkom (Ranganathanova klasifikacija), klasifikacija knjižnice Harvardske škole za privrednu upravu (Cutterova klasifikacija), klasifikacija Lamontove knjižnice i klasifikacija Glidden. Prikazan je nastanak i razvitak UDK u Belgiji, odnosno u Europi i spomenuta su sva njezina europska izdanja – od skraćenih i potpunih do pojedinih dijelova i izvadaka. Autor navodi razlike između UDK i DDK. Uz navođenje i tumačenje simbola koji se koriste u UDK, a koji predstavljaju jedan od glavnih razlikovnih elemenata u odnosu na DDK, daje se opis strukture i osnovnih značajki UDK kao i kratke upute/savjeti za korištenje s primjerima. Navedene su i prednosti te klasifikacije. Uvod završava popisom korištene literature, uz navođenje tablica koje su 1950-ih tiskane na području Jugoslavije.

Autori sheme, sastavljene prema skraćenom engleskom, odnosno njemačkom izdanju, Marta Fustić, Ljerka Topali i Alfred Leitner, pretpostavljaju da bi iduće podjele na četiri, odnosno pet decimala proširile opseg tablica na 10.000, odnosno 100.000 brojeva. Ujedno predlažu da se u sljedećim brojevima priloga B postupno objavljuju pojedini dijelovi UDK sa svim brojevima, kako bi se u konačnici dobio prijevod potpunog izdanja.

Ova skraćena shema ne sadrži uputnice *vidi i* kojima se uspostavlja veza po srodnosti pojmova i predmeta, te time olakšava snalaženje u odabiru odgovarajuće UDK oznake, a niti uputnice *dijeli kao*. Iako nepostojanje uputnica autori smatraju nedostatkom, tu činjenicu opravdavaju štednjom na prostoru predviđenom za tiskanje tablica. Pretpostavljaju da će se te uputnice objaviti u potpunom izdanju kako bi se omogućila preciznija i točnija klasifikacija.

Shema završava navođenjem općih pomoćnih tablica za jezik, oblik, mjesto, rase/narode, vrijeme, abecednu i numeričku potpodjelu i gledište. Izvedene su iz potpunoga njemačkog izdanja, a izbor je napravio Alfred Leitner. *Tablica h* u kojoj se objašnjava korištenje posebnih pomoćnih oznaka također je spomenuta, iako je sama UDK shema ne sadrži.

Izvod donosi i sažetke na engleskom i hrvatskom jeziku, ali ne i abecedno predmetno kazalo.

Uspoređujući ovaj izbor s današnjim tablicama, najočitije su razlike u samom sadržaju skupina. Ovdje će se, s ciljem praćenja razvoja UDK, navesti samo one unutar jednoznamenkastih, odnosno dvoznamenkastih brojeva.

Razlike unutar jednoznamenkastih brojeva

Filologija i lingvistika još su u skupini 4. Ostale se glavne skupine ne razlikuju od onih iz aktualnih tablica.¹²

¹² Odnosi se na hrvatske prijevode džepnog i srednjeg izdanja iz 2003. i 2005.

Razlike unutar dvoznamenkastih brojeva

U skupini 0 *Općenito*¹³ podskupina 04 koristi se za klasifikaciju zbirki raznovrsnih članaka. Danas ta oznaka nije u uporabi. U skupini 1 *Filozofija* podskupina 19 koristi se za klasifikaciju sadržaja tekstova/dokumenata iz povijesti filozofije. Ni ta oznaka više nije u uporabi. U skupini 3 *Društvene znanosti* u podskupinu 30 klasificiraju se sadržaji tekstova/dokumenata iz sociologije. Danas se sociologija nalazi u skupini 31. U skupinu 38 klasificirani su sadržaji iz trgovine i prometa. Danas su oni unutar skupine 33 *Ekonomija*. Podskupine 40 *Općenito do 49 I[s]točni, afrički i ostali jezici* iz skupine 4 *Filologija. Lingvistika* danas se nalaze u skupini 81. U skupinama 5 *Matematika. Prirodne znanosti*, 6 *Primijenjene znanosti* i 7 *Umjetnost. Umjetni obrt. Razonoda* s pripadajućim podskupinama unutar dviju znamenki nema razlika u odnosu na aktualna izdanja na hrvatskom jeziku. U skupini 8 *Književnost. Beletristika* u podskupinu 80 klasificiraju se sadržaji tekstova/dokumenata iz retorike i kritike, a u podskupinu 82 iz književnosti. Ove su oznake u hrvatskim knjižnicama bile u uporabi sve do kraja 20. st. U podskupinama 91 *Geografija. Putopisi*, 92 *Biografije. Genealogija. Heraldika* i dijelom 93 *Povijesna znanost*¹⁴ u skupini 9 *Nauka o upoznavanju domovine. Zemljopis. Biografije. Povijest* nema razlika u odnosu na ranije spomenuta aktualna izdanja. U podskupine 94/99 klasificira se građa iz povijesti pojedinih država/zemalja iz srednjeg vijeka i novije povijesti. I te su oznake sve do 1990-ih godina još bile u uporabi.

Autori navode da su *Tablice a i b* koje tumače znakove + i / navedene ranije (ali ne spominju gdje) te daju pregled *Tablica od c do i*.

Tablica c: Općeniti pomoćni brojevi za jezik. Pored objašnjenja i uputa za korištenje, autori navode i zanimljiv primjer koji danas nije u uporabi: "Znak = piše se dva puta u svim slučajevima, gdje treba pomoćni broj za jezik odijeliti od narednoga DK-broja, na pr. =862=08 što znači "Hrvatski jezik – zbornici."¹⁵ Danas bi se taj sadržaj klasificirao oznakom =163.42:08. Od ukupno 400 oznaka, navedena je samo 31.

Tablica d: Općeniti pomoćni brojevi za oblik. Od 200 oznaka, navedeno je samo 40. Zanimljivo je da priručnici imaju oznaku (021), dok je (031) oznaka za *konverzacioni leksikon*, a ne kao danas za enciklopediju. Još jedna zanimljivost: kao preporuka navodi se mogućnost zamjene opće pomoćne oznake za mjesto glavnom oznakom, npr., umjesto 55(42) može se koristiti 55:914.2.¹⁶

U ovim tablicama nema znaka zvjezdice (*) koji se danas koristi za odvajanje UDK oznaka od drugih numeričkih sustava. Umjesto njega koristi se skraćenica Nr.

¹³ Nazivi UDK skupina preuzeti su u izvornom obliku iz svih opisivanih tablica.

¹⁴ Tu se klasificira i antička povijest, koja je u aktualnim izdanjima unutar podskupine 94 *Opća povijest*.

¹⁵ Univerzalna decimalna klasifikacija : (Skraćeni izvod), str. 33.

¹⁶ Isto, str. 34.

Pri kraju, spominju se posebne pomoćne oznake uz znakove -... i .0. Preporučuje se dvotočka (:) umjesto tih znakova, kao i češća uporaba složenih oznaka pomoću istog znaka.

U *Tablici i* naveden je izbor općih pomoćnih oznaka za gledište. I tu se savjetuje izbjegavanje njihove upotrebe, posebno u bibliografijama. Za potrebe svrstavanja dokumenata i spisa u administraciji i dokumentaciji njihova se upotreba pak preporuča.

U tablicama *e, f, g i h* nema značajnijih razlika u odnosu na današnje.

Ova shema mogla je naći svoju primjenu u knjižnicama do 5.000 naslova koje trebaju klasifikacijsku shemu do drugog, odnosno trećeg stupnja razrade. Međutim, nije poznato je li se ovaj izbor iz sheme UDK, koje Leitner naziva informativnim člankom, koristio kao priručnik.

Živković¹⁷ ili Kako potrajati četrdesetak godina

Janko Živković autor je priručnika *Stručni katalog. Izvod iz Univerzalne decimalne klasifikacije*¹⁸ koji je dugo bio u upotrebi u raznim vrstama knjižnica (u nekima sve do izlaska iz tiska hrvatskoga prijevoda džepnog, odnosno srednjeg izdanja).

Priručnik je sastavljen od dva dijela: teksta o stručnom katalogu i izvoda iz UDK. U tekstu o stručnom katalogu, koji je recenzirala Eva Verona, objašnjava se pojam stručnog kataloga, navode klasifikacijski sustavi, elementi klasifikacijskih sustava, kratko se opisuju decimalne klasifikacije – DDK, UDK, klasifikacija Kongresne knjižnice, Blissova bibliografska klasifikacija, Sovjetska bibliotečno-bibliografska klasifikacija te daju preporuke glede određivanja stručnih oznaka i navode razlike između stručnog i mjesnog kataloga.

Tekst tablica sa stanjem iz ožujka 1966.¹⁹ uskladio je Alfred Leitner koji je, uz Višnju Vuković, bio i stručni recenzent. Izvod započinje pregledom UDK skupina s jednom, odnosno dvije decimale. Same tablice sadrže popis glavnih oznaka, na četiri hijerarhijske razine s primjerima kombiniranja, uputnicama *vidi i* (*V. također* ili *Vidi*:). Potpodjele unutar iste oznake grafički su uvučene ispod nadređene glavne ili posebne (specijalne) pomoćne oznake (dakle, ne ponavlja se cijela oznaka, čime se povećava mogućnost pogreške kod očitavanja oznake). Posebne pomoćne oznake nisu istaknute (ni grafički ni riječima), dok je uputnica *dijeli kao* označena riječima *Podjela kao kod ...*

U odnosu na suvremene tablice, skupina *38 Trgovina. Saobraćaj* (unutarnja i vanjska trgovina, pošta, telekomunikacije i prijevoz/promet) još je uvijek izvan glavne skupine *33 Politička ekonomija. Privreda*, a unutar je te oznake (posve ne-

¹⁷ Tablice su se u našem knjižničarskom žargonu nazivale prema njihovom sastavljačima.

¹⁸ Živković, Janko. *Stručni katalog. Izvod iz Univerzalne decimalne klasifikacije*. Zagreb : Društvo bibliotekara Hrvatske : Matica hrvatska, 1968.

¹⁹ Isto, poledina nasl. str.

logično) i skupina 389 *Metrologija*. Za razliku od Leitnerovog izvoda, u ovim tablicama skupina *Jezici. Nauka o jeziku* iz skupine 4 (1964.) prebačena je u skupinu 80 *Lingvistika. Filologija*.²⁰ Sve do danas skupina 4 je prazna. Skupina 005 *Proučavanje organizacije* postoji već tada, a tek će se 2003.²¹ u nju prebaciti skupina 65 *Menadžment*. Zanimljivo je da se u skupini 7 *Umjetnost* postojeće posebne pomoćne oznake za ikonografiju 7.04 ne primjenjuju kod 75 *Slikarstvo*, već su tamo predmeti umjetničkog prikazivanja glavna oznaka, npr., 7.041 *Čovjek. Portret. Akt. Prizori iz života* je u 757 *Prikazivanje ljudskog tijela. Portret. Akt*.

Slijedi popis općih pomoćnih tablica od *a* do *k*, odnosno od znakova nabrajanja do posebnih (analitičkih) pomoćnih oznaka. Zanimljivo je da se znak apostrof (') koristi isključivo kao znak sinteze u slučaju kad treba povezati dva (ili više) srodna pojma kojima su početne brojke identične, ali ne i uzastopne. Danas je taj znak u široj uporabi, i to ne samo za povezivanje srodnih pojmova.

Osim brojeva, opće pomoćne oznake sadrže objašnjenja i upute za rad.

Opće pomoćne oznake za jezik navedene su bez hijerarhije i sadrže samo 56 najčešće korištenih oznaka. Opće pomoćne oznake za oblik sadrže dvije hijerarhije. Oznaka (03) koristi se samo za referentne publikacije abecedno raspoređenih prikaza predmeta, dakle samo za enciklopedije, leksikone i rječnike. Opće pomoćne oznake za mjesto sadrže također samo dvije razine. Imaju svoje posebne pomoćne oznake, primjere kombiniranja i upute za rad.

Tablica koja sadrži abecednu i numeričku podjelu još uvijek, umjesto danas korištenog simbola zvjezdice (*) ili ljestvice (#), prije oznaka koristi skraćenice *Nr* ili *No*. Kod općih pomoćnih oznaka za rase i narode, vrijeme i gledišta nema istaknute hijerarhije.

Abecedno predmetno kazalo²² tiskano je na 67 stranica (tablice obuhvaćaju 85 stranica) i sadrži *vidi* uputnice.

Filaković ili Priručnik s najraširenijom uporabom

Priručnik *UDK – Univerzalna decimalna klasifikacija : shema za stručni katalog u narodnim knjižnicama*²³ izradila je Ljerka Filaković. Predgovor je napisala Vera Mudri-Škunca, a stručna je recenzentica bila Mira Mikačić, dok su abecedno predmetno kazalo, uz autoricu, izradile Marija Ševerdija i Đurđa Jureša.

Nastao je za potrebe centralizirane obrade knjižnične građe u mreži narodnih knjižnica zagrebačke regije. Shema je trebala zadovoljiti potrebe dviju najvećih

²⁰ Uvažena je dugotrajna kritika zbog odvajanja skupine 4 *Lingvistika* od skupine 8 *Književnost*.

²¹ Extensions & corrections to the UDC 25(2003). The Hague : UDCC, 2003.

²² Abecedno predmetno kazalo trebalo bi biti sastavni dio svake UDK sheme. Ono bi trebalo, osim pojmova iz osnovne podjele, sadržavati i uputnice i srodne pojmove. U pravilu trebalo bi opsegom biti veće od samih tablica.

²³ Filaković, Ljerka. *UDK – Univerzalna decimalna klasifikacija : shema za stručni katalog u narodnim knjižnicama*. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1985.

narodnih knjižnica – Gradske knjižnice Zagreb i Radničke biblioteke “Božidar Adžija”. Njezinom primjenom trebala se ujednačiti metodologija klasificiranja, dubina razrade stručnog kataloga kao i razrađenost stručnih oznaka i signatura u narodnim knjižnicama.

U uvodu su objašnjeni stručni izrazi navedeni u tekstu, kriteriji za dubinu klasifikacijske sheme i upotrebu pomoćnih oznaka i znakova te navedeni glavni izvori za izradu sheme: “Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo srpskohrvatsko srednje izdanje. FID 473. Beograd : JCTND,²⁴ 1970.-1974. (u 10 svezaka),²⁵ Jan-ko Živković: Stručni katalog. Izvod iz UDK. Zagreb, Matica hrvatska, 1968., Universal Decimal Classification. English full edition. FID publication No. 179. London : British Standards Institution, Universal Decimal Classification, Second English Full ed. FID publication no. 483. London : British Standards Institution, Extensions & Corrections to the UDC. The Hague : International Federation for Documentation, DK – Mitteilungen. Deutscher Normenausschuss²⁶ (DNA). Berlin – Koeln, Beuth – Vertrieb [i] Klasifikacija samoupravljanja po sistemu Univerzalne decimalne klasifikacije.²⁷ Zagreb, Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1981.”²⁸ Da bi se mogao utvrditi izvor pojedine UDK oznake, korišten je uz UDK oznaku znak križić (+, ++ ili +++).

Što se nazivlja tiče, nazivi stručnih skupina iz tablica Janka Živkovića doslovno su preuzeti, nazivi uz skupine preuzete iz srednjega srpskohrvatskog izdanja djelomično su prevedeni na hrvatski jezik, dok su nazivi iz stranih izvora u potpunosti prevedeni na hrvatski.

Dubina razrade ove sheme uvjetovana je strukturom i veličinom fonda veće narodne knjižnice. S obzirom na to da veći dio fonda takve knjižnice čini građa iz humanističkih i društvenih znanosti i književnosti, te su skupine u ovoj shemi razrađenije. Temelj za izradu sheme bio je stručni katalog Gradske knjižnice, no naglašava se da ova shema nije njegova kopija.

²⁴ Jugoslavenski centar za tehničku i naučnu dokumentaciju.

²⁵ Sedamdesetih godina prošlog stoljeća Komisija za usaglašavanje primjene UDK Zajednice nacionalnih biblioteka Republika i Pokrajina donijela je odluku da ovo izdanje bude osnova za klasificiranje obveznog primjerka u svim nacionalnim knjižnicama Jugoslavije.

²⁶ Donose izmjene i dopune prilagođene njemačkome potpunom izdanju.

²⁷ Ova se publikacija ne razmatra u članku budući da je njegova tema ograničena samo na izdanja UDK tablica na hrvatskom jeziku koja sadrže sve osnovne skupine, a ne izbor neke od njih. No, valja spomenuti da uz već opisane tri vrste izdanja UDK (potpunog, srednjeg i skraćenog), postoje i tzv. predmetna koja sadrže izbor pojedinih skupina za određeno stručno područje. Primjer je takvog izdanja upravo priručnik Klasifikacija samoupravljanja po sistemu Univerzalne decimalne klasifikacije koji je uredio Stanislav Kos, a uvodni tekst napisala Mira Mikačić. Ljerka Filaković bila je jedna od aktivnih sudionika u izradi Prijedloga za klasificiranje samoupravljanja koji je poslužio kao temelj ovom priručniku. Tom se klasifikacijom željelo osigurati jedinstven postupak pri klasificiranju knjižnične građe s područja teorije i prakse samoupravljanja. Autorica uvoda ovaj priručnik naziva dokumentom i smatra ga dopunom tada važećim UDK tablicama na području Jugoslavije.

²⁸ Filaković, Ljerka. Nav. dj., str. 8.

Shema sadrži 1.494 stručne skupine. Stručne oznake razrađene su od druge do čak šeste decimale, no najčešće su tro- i četveroznamenkaste. U postocima, najmanje podskupina ima skupina 2 *Religija* (1,1 posto ili 17 podskupina), a najviše skupina 3 *Društvene znanosti* (28,1 posto ili 421 podskupinu).

Tablica za opće pomoćne oznake nije izdvojena, već su te oznake integrirane uz glavne oznake. Razlozi uvrštavanja složenih oznaka u shemu navedeni su u uvodnom dijelu. To je jedna od značajnijih razlika od ranije navedenih tablica.

Shema je tiskana na 102 stranice, dok je ukupan broj stranica priručnika 170. Posebne pomoćne oznake nisu posebno grafički istaknute. Navedene su upute i objašnjenja za korištenje posebnih simbola. Uz neke skupine navedene su i *vidi i* uputnice.

Abecedno predmetno kazalo sadrži izbor pojmova iz stručnih skupina navedenih u tablicama. Pojmovi u kazalu razvrstani su u dva stupca. Preopćeniti pojmovi i pojmovi koji svoj smisao imaju samo u danom kontekstu nisu navedeni. U kosim zagradama, /.../, navedena su stručna područja, a okrugle su zagrade, (...), korištene za pobliže označivanje pojedinog pojma. Uputnice su pisane kurzivom. Kazalo ima 45 stranica.

Osnovne su značajke ovih tablica: korištenje više izvora (različitih godišta) za izradu sheme, detaljna objašnjenja i upute za rad knjižničarima-klasifikatorima, ali i neujednačenost razrade pojedinih skupina koja je opravdano proizašla iz potrebe prilagodbe sheme knjižničnom fondu, odnosno zastupljenosti pojedinih djela iz određenih stručnih područja. Shema je namijenjena isključivo narodnim knjižnicama, te posve prilagođena njihovom fondu, kao i vremenu nastanka (detaljno su razrađeni, s većim brojem pomoćnih ili složenih oznaka, pojmovi kao npr., društveno samoupravljanje, socijalistička demokracija, međunarodni socijalistički pokret, samoupravna radnička kontrola u organizacijama udruženog rada i sl.).

Uspoređujući ovaj priručnik s onim Janka Živkovića uočavamo da, osim znatno osuvremenjene sheme, sadrži i unaprijed oblikovane složene stručne oznake (nastale spajanjem glavnih i pomoćnih oznaka, npr., 371(497.1)(091)²⁹ ili dviju glavnih oznaka 371.3:78)³⁰ koje su uključene u postojeću shemu, dok same opće pomoćne oznake nisu navedene u zasebnoj tablici. Usprkos toj činjenici, to se ne smatra nedostatkom, jer ovo nisu tablice UDK, već shema za stručni katalog. Dakle, po svojoj namjeni priručnik je sličniji uputama lokalne indeksne politike kojima je cilj ujednačiti korištenje oznaka unutar jednoga jedinstvenog sustava za pretraživanje informacija. Razlika je i u količini uputa. Ova shema na početku većih skupina (posebice društvenih i humanističkih) uputama, objašnjenjima i preporukama pokušava olakšati rad klasifikatorima.

Ovaj je priručnik bio u širokoj upotrebi u velikom broju hrvatskih (narodnih) knjižnica dugi niz godina.

²⁹ Isto, str. 58.

³⁰ Isto.

Roca-Borš/Mitok ili I mali imaju pravo na UDK

*Univerzalna decimalna klasifikacija : priručnik za srednjoškolske knjižnice*³¹ prvi je izbor/priručnik za UDK namijenjen klasifikaciji knjižnične građe u srednjoškolskim knjižnicama na hrvatskom jeziku. U izradi priručnika sudjelovali su Mirjana Gojić-Saks (Hrvatsko knjižničarsko društvo), Ana Mitok (Aktiv srednjoškolskih bibliotekara), Višnja Bošnjak i Đurđa Jureša (Knjižnice grada Zagreba), Ana Stojević, Višnja Roca-Borš i Stjepan Blažanović (Nacionalna i sveučilišna knjižnica), a na sporednoj se naslovnoj stranici kao autorice navode Višnja Roca-Borš i Ana Mitok. Recenzenti su Mira Mikačić i Emir Žuljević, a urednik Stjepan Blažanović, koji je napisao i predgovor.

Priručnik se sastoji iz tri dijela: uvoda, skraćenog izvoda iz tablica UDK i abecednoga predmetnog kazala.

Uvod Višnje Roca-Borš donosi teorijske osnove knjižničnih klasifikacijskih sustava, uz posebno obrađenu UDK. Navedene su upute za klasificiranje knjižnične građe, izradu stručnog kataloga i smještaj građe prema stručnom rasporedu s primjerima.

Najveći dio priručnika sadrži skraćeni izvod UDK tablica posebno prilagođen potrebama klasifikacije u školskim knjižnicama. Glavni izvor pri izradi priručnika bila je shema Ljerke Filaković. Uz taj priručnik, koristio se i izvod iz UDK Janka Živkovića, kao i skraćeno slovensko izdanje tablica iz 1982.³² Autorice izvoda savjetuju da se, ukoliko je ovaj izvod nedostatan za klasifikaciju građe u nekim školskim knjižnicama, koristi detaljnija, odnosno dublja klasifikacija iz ranije spomenutih priručnika. Uza spomenuta tri priručnika, kao izvor za izradu tablica navodi se i UDK, srednje englesko izdanje iz 1985.³³

Tablice sadrže devet glavnih skupina, podijeljenih u podskupine. Kod nekih od njih navedene su i posebne (specijalne) pomoćne oznake. Iako se u tekstu uvoda u tablice navodi da je uz njih, zbog lakšeg uočavanja, povučena okomita crta, u samim tablicama je nema, pa se posebne pomoćne oznake ni na koji način ne izdvajaju od drugih UDK oznaka.

Izvod iz općih pomoćnih tablica (oznake za jezik, oblik, mjesto, rase i narode, vrijeme i gledište) nalazi se zasebno iza tablice s glavnim oznakama.

Abecedno predmetno kazalo sadrži sve pojmove navedene u nazivima stručnih skupina i podskupina, ali i pojmove prema kojima se građa često traži, a nisu navedeni u stručnim skupinama. Kosom crtom (/), ili kako autorice navode "uglatom zagrdom", označeni su nadređeni pojmovi, dok su u okruglim zagrada-

³¹ Roca-Borš, Višnja; Ana Mitok. UDK – Univerzalna decimalna klasifikacija : priručnik za srednjoškolske knjižnice. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 1991.

³² Univerzalna decimalna klasifikacija. Slovenska skrajšana izd. 2. spremenjena in dopolnjena izd. Ljubljana : CTT, 1982. Zv. 1 : Tablice.

³³ Universal decimal classification. International medium ed. London : BSI, 1985. Part 1 : Systematic tables.

ma (...) dana objašnjenja. U kazalu postoje i uputnice koje upućuju od neusvojenog na usvojen termin. Autor kazala nije naveden.

Priručnik ima 108 stranica, od čega kazalo zauzima 33 stranice.

Džepno izdanje ili Napokon prvi prijevod na hrvatskom jeziku!

*Džepno izdanje Univerzalne decimalne klasifikacije*³⁴ prijevod je izdanja BSI-a iz 1999. urednika Geoffreya Robinsona. Obuhvaća oko 4.000 jedinica, zadržava sve bitne značajke UDK, a temelji se na MRF-u iz 1998.

Hrvatsko izdanje sadrži predgovor prevoditeljice Jelice Leščić, dok uvodni dio čini tekst o organizaciji informacija uopće, klasifikaciji općenito, klasifikacijskim shemama, posebice o UDK i njenoj strukturi, oznakama i simbolima koje koristi, preporučenom redosljedu navođenja/uvrštavanja, praktičnoj primjeni kao i upotrebi u online okruženju i kod predmetne obrade. Prije same sheme, tiskane u jednom stupcu u tri hijerarhijske razine, naveden je popis literature na tri stranice koji može poslužiti kao koristan izvor informacija o UDK. Uz pomoćne (opće i posebne) i glavne tablice, donose se i primjeri iz izvornika, te abecedno predmetno kazalo izrađeno u skladu s normom BS ISO 999 – Information Audit.

U tablicama više nema općih pomoćnih oznaka za gledište .00..., a ispuštena su i dva simbola – dvostruka dvotočka (::) i uglati zagradu ([]), iako su oni u standardnim izdanjima ostali. Sve tri vrste posebnih pomoćnih oznaka: .0..., -0/-9 i '0/'9, zadržane su i označene okomitom crtom sa strane ispod glavne oznake. Za lakše snalaženje u tablicama koriste se simboli strelica (→) za vidi i, romb (◇) za primjere kombiniranja, kvadrat (□) za bilješku o uključivanju, ljestvice (#) za numeričku³⁵ i A/Z za abecednu dopunu (proširenje) izvan UDK sustava. Uputnica *dijeli kao* napisana je riječima.

Glavne su novine u shemi u odnosu na ranije opisane tablice: nova podjela za jezike (nove opće pomoćne i glavne oznake), nova skupina 004 *Računalstvo* (prebačena iz 681.3 *Obrada podataka*) i nove tvorbe oznaka u skupinama 8 *Jezici*, *Lingvistika*, *Književnost* i 94 *Opća povijest*.

Kazalu prethodi kratak uvod s popisom korištenih kratica i objašnjenjima vezanima uz raspored jedinica. Tiskano je u dva stupca i ima 126 stranica (priručnik ima 334 stranice). Ne sadrži *vidi* uputnice. Prevoditeljica navodi da je slijedila izvornik s neznatnim izmjenama, dok su one nešto veće u kazalu, a rezultat su prilagođavanja hrvatskom jeziku i njegovim posebnostima.

Džepno je izdanje osuvremenjeno u dodatku objavljenom 2004.³⁶ Sadrži izmjene i dopune objavljene u *Extensions and corrections to the UDC 25, 2003*. i

³⁴ Univerzalna decimalna klasifikacija. Hrvatsko džepno izd. Zagreb : Naklada Nedičko Dominović, 2003.

³⁵ Ljestvice (#) se navode umjesto zvjezdice (*) koja se kao simbol često koristi pri računalnom pretraživanju.

³⁶ Univerzalna decimalna klasifikacija : dodatak. Hrvatsko džepno izd. Zagreb : Naklada Nedičko Dominović, 2004. Str. 6.

Universal Decimal Classification : abridged ed. PD 1000:2003. Skupina 005 *Me-nadžment*, u koju se ranije klasificirala građa s temama iz proučavanja organizacije, sada je proširena i zamjenjuje raniju skupinu 65/651. Skupina 2 *Religija. Teologija* dobiva posve novi oblik tvorbe oznaka, a izmijenjene su skupina 36 *Zaštita mental-nih i materijalnih životnih potreba* kao i skupina 502/504 *Znanost o okolišu. Envi-ronmentologija. Očuvanje resursa. Ugrožavanje i zaštita okoliša*. U skupinu 60 *Biotehnologija* ranije se klasificirala građa s temama iz općih pitanja primijenjenih znanosti, a sada je proširena i namijenjena novim sadržajima. Nova je skupina 791 *Kinematografija. Film (Igrani film)*. Izmijenjene/dopunjene su opće pomoćne ozna-ke za mjesto (73) *Sjedinjene Američke Države*, a nove su tablice za svojstva -02. Uključene su i nove proširene opće pomoćne oznake za mjesto (497.5) *Hrvatska*.

Dodatak ima 46 stranica. Abecedno predmetno kazalo otisnuto je u dva stupca na 11 stranica.

Džepno izdanje (bez dodatka) su prve tablice u cijelosti prevedene na hrvatski jezik prema engleskom izvorniku koji je objavio BSI. Njihova važnost proizlazi i iz činjenice da su objavljene u vrijeme kad već dugo³⁷ nije bilo suvremenog priručnika takve vrste na hrvatskom jeziku. Budući da Konzorcij UDK svake godine donosi izmjene i dopune postojećih tablica, lako je pretpostaviti koliko su dotad korištene ta-blece bile zastarjele. Uz to, i studenti bibliotekarstva konačno su dobili publikaciju koja im na jednostavan način predstavlja ovaj klasifikacijski sustav.

Što se tiče korištenja, džepno se izdanje tablica može koristiti kod klasifici-ranja građe u manjim knjižnicama (do 20.000 knjiga i/ili drugih vrsta dokumenata), dakle, u većim školskim ili manjim narodnim knjižnicama u Hrvatskoj. Moguća je, dakako, i njihova primjena izvan knjižnica.

Nažalost, ovoj publikaciji nedostaje redaktura prijevoda te, što je još važnije, redaktura/korektura sheme. Zbog toga se u samoj shemi potkrao, za ovakvu vrstu priručnika, nedopustivo velik broj pogrešaka koje će se u eventualnom ponovlje-nom izdanju nužno morati ispraviti.

Prvo hrvatsko srednje izdanje ili Sad smo tek na početku

Još se osamdesetih godina 20. st. u NSK javila potreba za hrvatskim prijevo-dom tablica srednjeg izdanja. No, u to se doba prevođenja srednjeg izdanja prih-vatio Jugoslovenski bibliografsko-informacijski institut, a pritom su sudjelovali i knjižničari iz NSK. Usprkos tome, stručno nazivlje tih tablica, objavljenih 1991.,³⁸ nije moglo zadovoljiti naše potrebe budući da su prijevodi hrvatskih knjižničara objavljeni na srpskom.

Od 1993. UDK na engleskom jeziku dostupan je u obliku datoteke pod nazi-vom UDC MRF (UDC Master Reference File). UDK baza podataka izrađena je u

³⁷ Od 1985. i ranije spomenute sheme za stručni katalog u narodnim knjižnicama.

³⁸ Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo srpskohrvatsko srednje izd. Beograd : YUBIN, 1991- . I. deo : Sistematske tablice.

UNESCO-vom softveru CDS/ISIS.³⁹ UDC MRF dostupan je u nekoliko varijanti tekstualnog ispisa. Korisnici koji žele mogu zatražiti datoteku u obliku ISO 2709 ispisa,⁴⁰ te koristiti UDK u CDS/ISIS bazi podataka. Datoteka se obnavlja godišnje na temelju izmjena i dopuna objavljenih u *Extensions & corrections to the UDC*⁴¹ (izlazi u studenom), a nova inačica UDC MRF raspačava se potom u siječnju s oznakom prošle godine.

Iako se teži da broj oznaka ne prelazi 60.000, do 2005. narastao je na 67.000. Zamišljeni su i višejezični opisi uz oznake, no za sada je engleski jedini jezik na kojem se MRF raspačava. Važno je naglasiti da MRF nije namijenjen krajnjem korisniku, već je njegova osnovna namjena održavanje normativne baze podataka, raspačavanje i izdavanje. Svaki njegov zapis sastoji se od trideset polja. Dvadesetak polja opisuje stvarni sadržaj UDK oznake, dok manji dio čine administrativna polja važna za održavanje MRF-a (datum upisa oznake, komentar, izvori promjena i sl.). Pretplatnicima se dostavlja UMRF (User Master Reference File) koji ne sadrži administrativna polja. Pored MRF-a i UMRF-a, postoji još i MRFCAN (Master Reference Cancellations), baza podataka u kojoj su zapisane sve oznake koje se više ne koriste i razlozi zbog kojih su postale nevažeće. O održavanju, osuvremenjivanju i raspačavanju MRF-a brine Konzorcij UDK.

Iste godine kada je i nastao, 1993., NSK otkupljuje od Konzorcija prava za prevođenje MRF-a na hrvatski jezik. Prevođenje je prekinuto 1995. pa se 1996.⁴² NSK ponovo pretplaćuje na licencu te započinje sustavan rad na prevođenju. Kako je dio teksta već bio preveden (1993.-1995.) i djelomično unesen u prvu inačicu MRF-a (iz 1993.), nastavkom prevođenja i unosom u drugu inačicu MRF-a (iz 1996.) dobiveno je više desetaka što istih, a što različitih ISIS baza i *backup* datoteka (različita "godišta" prevedenih skupina i/ili različitih faza prijevoda istih skupina). Zbog toga je odlučeno da se svi podaci iz oba MRF-a prebace u novu bazu podataka na poslužitelju SQL i da se izradi specijalizirana Windows aplikacija u Borland Delphiju. Program je pod radnim nazivom "UDK prevoditelj" izradio Hrvoje Brozović, a pušten je u rad sredinom 2003. Ne bi li se izdanje osuvremenilo, prevedene su izmjene i dopune nastale u razdoblju 1996.-1998. Kasnije izmjene i dopune nisu se mogle uključiti budući da je NSK 1998. istekla licenca. Time se prvi put dobilo srednje izdanje tablica u cijelosti prevedeno na hrvatski jezik.

Istodobno s radom na prijevodima (lektura, redakcija prijevoda, unos prevedenog teksta), načinjene su i brojne izmjene i unapređenja postojećeg programa

³⁹ Taj je program izabran zbog toga što je jeftin, a za neprofitne organizacije čak i besplatan. Uz to, prilagodljiv je različitim operacijskim sustavima – DOS, Windows, UNIX, stabilan, sposoban "podnijeti" veliku količinu podataka, pogodan za pretraživanje. No, prema današnjim standardima, ISIS nije pretjerano *user friendly*, tako da je unos prevedenih tekstova tražio veću koncentraciju na sam program nego na upis teksta.

⁴⁰ Međunarodna norma za razmjenu bibliografskih podataka.

⁴¹ Od 2003. *Extensions and corrections to the UDC* izlazi, osim u tiskanom obliku, i na CD-u.

⁴² Licenca za prevođenje MRF-a dobiva se za razdoblje od tri godine.

pa danas NSK ima bazu podataka za UDK čiji se prevedeni tekstovi, uz neizmijenjene oznake, mogu koristiti za buduća izdanja tablica na bilo kojem mediju. Spomenuti program omogućuje pretraživanje cijelog teksta (i engleskog izvornika i hrvatskog prijevoda), što je napravljeno za potrebe uredničkog posla (pronaći riječi koje se ravnopravno javljaju u rječniku hrvatskog jezika, a želi ih se ujednačiti, npr., “gravira” – “gravura”). Na taj se način zapravo dobilo (dvojezično) predmetno kazalo koje će se, uz neznatnu doradu, moći koristiti uz neko buduće CD ili online izdanje sa svima potrebnim uputnicama. Program, nadalje, omogućuje ispis samo engleskog teksta, samo hrvatskog prijevoda ili usporedo oba teksta. Time je olakšana distribucija tekstova za prevođenje ili pak stvaranje malih baza podataka za UDK. Program gotovo u cijelosti omogućuje pripremu za tisak (označivanje hijerarhije, velika i mala slova, poravnavanje teksta, ubacivanje posebnih simbola i sl.). U svakom trenutku, program može dati detaljne statističke podatke, npr., postotak prevedenih skupina.

Osim nedostatka odgovarajuće aplikacije za unos prevedenih oznaka, drugi je veliki problem bio pronalaženje prevoditelja. Postojala je dvojba treba li posao prevođenja prepustiti anglistima ili stručnjacima iz pojedinih područja. Zbog specifičnosti teksta, pokazalo se važnijim poznavanje stručnog nazivlja nego li engleskog jezika, pa su većinu tekstova preveli stručnjaci za pojedina područja, njih devetnaest. Kvaliteta prijevoda uglavnom je bila zadovoljavajuća, no bilo je slučajeva da se isti tekst morao dvaput davati na prevođenje. Bilo je i slučajeva kad je zbog složenosti sadržaja teksta bilo potrebno angažirati više prevoditelja različitih struka za jednu skupinu (npr., kod skupine 77 *Fotografija*). Stoga je bila potrebna i redakcija prijevoda koju je obavio Ivan Bauer, dok je lekturu i korekturu napravila Branka Sorokin. Zbog nepostojanja jedinstvenog i općeprihvaćenog standarda hrvatskog jezika, a i zbog nepostojanja odgovarajućih terminoloških rječnika, taj posao nije bio jednostavan. Isto tako, važno je naglasiti da se u NSK prevođenje nije tretiralo kao poseban projekt, pa su ga svi suradnici-zaposlenici iz NSK, kao i urednica prvog dijela Lidija Jurić Vukadin, obavljali najvećim dijelom u redovno radno vrijeme uza svoje svakodnevne poslovne obveze.

S obzirom na to da je rad na prijevodu potrajao duže od predviđenog roka, a da su, za razliku od prirodnih i primijenjenih znanosti, društvene i humanističke znanosti bile gotovo u cijelosti prevedene, odlučeno je da se tablice tiskaju u dva sveska⁴³ s ukupno 60.686 oznaka.

Prvi svezak *Društvene i humanističke znanosti*⁴⁴ (21.416 oznaka) objavljen je 2005., a sadrži, uz kratak predgovor urednice, pomoćne tablice – opće i posebne,

⁴³ Objavljivanje UDK u više svezaka nije neuobičajeno. U nekim su se zemljama tablice objavljivale čak i u sveščićima (jedna skupina – jedan sveščić), u nekima su se opće pomoćne tablice odvojeno tiskale od glavnih, a u nekima tablice odvojeno od kazala.

⁴⁴ Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo hrvatsko srednje izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005-2007. I. dio : Društvene i humanističke znanosti.

glavne tablice (skupine 0-3 i 7-9)⁴⁵ i abecedno predmetno kazalo tiskano u dva stupca na 91 stranici s uvodnom bilješkom autorice Jelice Leščić.

Hijerarhija oznaka slijedila je tiskano srednje izdanje na engleskom,⁴⁶ ali ne u potpunosti.⁴⁷

Sadržaj izvornika u potpunosti je poštovan tako da čak ni uočene pogreške nisu ispravljane. Sve oznake navedene su u cijelosti (nisu se "uvlačile" podskupine pod glavne oznake), a počeci glavnih i posebnih pomoćnih oznaka, bilješke o uključivanju i primjeri kombiniranja označeni su riječima. Navedeni primjeri kombiniranja u potpunosti su preuzeti iz izvornika, a uputnice *vidi i* i *dijeli kao* označene su simbolima strelica (→) i tilda (≈).

Kao simbol za numeričku dopunu korištena je zvjezdica (*), a za abecednu dopunu slova A/Z.⁴⁸ Nažalost, u prevedenom tekstu nema dijakritičkih znakova, jer bi dorada programa za tu namjenu usporila izlaženje tablica. U sljedećim izdanjima to će se pokušati ispraviti.

Shema prvog dijela tiskana je u dva stupca na 351 stranici.

Drugi svezak *Prirodne i primijenjene znanosti* (39.270 oznaka), koji je u vrijeme pisanja ovog članka predan u tisak, sadržavat će, uz ponovljene pomoćne tablice (opće i posebne), glavne tablice (skupine 5 i 6 *Prirodne i primijenjene znanosti*) i abecedno kazalo. Urednice su toga dijela Lidija Jurić Vukadin (Pomoćne tablice) i Jelica Leščić (Glavne tablice i Kazalo).

Umjesto zaključka ili A zašto smo sada tek na početku?

Iz ovog se pregleda vidi da je u razdoblju od pedesetak godina u našim knjižnicama bilo objavljeno (samo) šest izdanja tablica/shema UDK na hrvatskom jeziku.

Od toga su samo dva – džepno i srednje izdanje – prijevodi nastali na temelju službenih izdanja nadležnih tijela (BSI-a, UDK Konzorcija).

Srednje izdanje tablica (odnosno baza podataka "UDK prevoditelj") ono je što se tehničkim jezikom naziva prototipom koji će poslužiti kao podloga za nove, osuvremenjene tablice u tiskanom obliku, na CD-u ili nekome drugom mediju i/ili online. U toj se bazi podataka, naime, mogu na jednostavan način zamijeniti nevažne te dodavati nove oznake. To znači da je vrijeme dugotrajnog rada na ovakvoj vrsti priručnika iza nas. Nadalje, sve eventualne pogreške u prijevodu, hi-

⁴⁵Kako je za ovo izdanje prevedeni MRF iz iste godine kao i onaj na kojem se temelji džepno izdanje, struktura sheme neće se posebno razmatrati.

⁴⁶ Universal decimal classification. International medium ed. 2 ed. London : BSI, 1994. Part 1 : Systematic tables.

⁴⁷ MRF nema označenu hijerarhiju. Hijerarhija hrvatskog izdanja ima pet razina, dok ih englesko tiskano izdanje ima šest.

⁴⁸ Sva spomenuta hrvatska izdanja tablica, osim onoga za školske knjižnice, abecedno su proširenje označavala s A/Z (umjesto možda A/Ž). Upravo je to bilo odlučujuće za zadržavanje tih simbola i u ovom izdanju.

jerarhiji, tiskarske pogreške, promjene u pravopisu i sl. jednostavno se i brzo ispravljaju.

I ne samo to – popisom stručnog i znanstvenog nazivlja u ovim tablicama stvoren je temelj za mogući univerzalni tezaurus na hrvatskom jeziku.

I najvažnije: sada, kada prvi put imamo ovaj međunarodni standard na hrvatskom jeziku, može se očekivati njegova verifikacija kao obveznog priručnika za klasificiranje građe, ponajprije u knjižnicama – većim narodnim, sveučilišnim i visokoškolskim, specijalnim koje rabe UDK i, naravno, u nacionalnoj knjižnici. Zadaća verificiranja ovog izdanja⁴⁹ pripala bi Hrvatskome knjižničarskom društvu i njegovoj Komisiji za klasifikaciju i predmetno označivanje. Isto tako, kooperativna katalogizacija, uz postojeći priručnik za predmetnu klasifikaciju, dobila je još jedno pomagalo za ujednačivanje sadržajne obrade građe svih umreženih knjižnica.

LITERATURA

Extensions & corrections to the UDC 25(2003). The Hague : UDCC, 2003.

Filaković, Ljerka. UDK – Univerzalna decimalna klasifikacija : shema za stručni katalog u narodnim knjižnicama. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1985.

Foskett, A. C. The Universal decimal classification : the history, present status and future prospects of a large general classification. London : Clive Bingley, 1973.

Klasifikacija samoupravljanja po sistemu Univerzalne decimalne klasifikacije. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1981.

Slavic, Aida. UDC translations : a 2004 survey report and bibliography. // Extensions & corrections to the UDC 26(2004). Dostupno na: <http://www.dlist.sir.arizona.edu/649>

Slavić, Aida. Predmetni pristup informacijama na internetu i knjižnična klasifikacija. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 44, 1/4(2001), 82-95.

Summaries DDC : Dewey decimal classification. Dublin, Ohio : Forest Press, 2001.

UDC Consortium [citirano: 2006-07-06]. Dostupno na: <http://www.udcc.org/abridged.htm>

Universal decimal classification. International medium ed. London : BSI, 1985. Part 1 : Systematic tables.

Universal decimal classification. International medium ed. 2 ed. London : BSI, 1994. Part 1 : Systematic tables.

Univerzalna decimalna klasifikacija. Hrvatsko džepno izd. Zagreb : Naklada Neditjko Dominović, 2003.

⁴⁹ Misli se na srednje izdanje uopće (ali i na prijevod nekoga drugog izdanja objavljenog od službenog tijela), a ne na određenu godinu izdanja. Uobičajeno je da se aktualne tablice mijenjaju svakih desetak godina, no i tu bi odluku trebala donijeti Komisija za klasifikaciju i predmetno označivanje HKD-a.

Univerzalna decimalna klasifikacija : dodatak. Hrvatsko džepno izd. Zagreb : Naklada Nedićko Dominović, 2004.

Roca-Borš, Višnja; Ana Mitok. UDK – Univerzalna decimalna klasifikacija : priručnik za srednjoškolske knjižnice. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 1991.

Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo hrvatsko srednje izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005-2007. I. dio : Društvene i humanističke znanosti.

Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo srpskohrvatsko srednje izd. Beograd : YUBIN, 1991- . I. deo : Sistematske tablice.

Univerzalna decimalna klasifikacija : (Skrraćeni izvod). // Sveučilišni vjesnik : Pars B I. Univerzitetske službe, 20. 12. 1957.

Živković, Janko. Stručni katalog. Izvod iz Univerzalne decimalne klasifikacije. Zagreb : Društvo bibliotekara Hrvatske : Matica hrvatska, 1968.